

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkes
utövares
Samarbets
nämnd

Stockholm 2011-11-09

Regionförbundet Östsam

Synpunkter på remissutgåva till Regional kulturplan för Östergötlands län

KLYS har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående förslag till regional kulturplan. Efter en inledande presentation av KLYS och vårt arbete, följer våra synpunkter på planen. Vi har försökt lägga upp synpunkterna efter den ordning som finns i förslaget. Det finns bra ambitioner och mycket som är positivt i dokumentet. Vi har här dock valt att utveckla det som vi tycker kan förbättras.

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 16 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl.a. författare, musiker, musikskapare, bildkonstnärer, dramatiker, regissörer, journalister, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t.ex. upphovsrätt, arbetsmarknad, tryck- och yttrandefrihet samt mediefrågor. KLYS har i drygt 50 år arbetat med dessa frågor på ett nationellt plan.

I och med införandet av samverkansmodellen på den statliga kulturpolitikens område, har KLYS också påbörjat ett arbete på regional nivå, främst med att försöka bidra till att yrkesverksamma kulturskapare bjuds in som samtalspart i dialoger kopplade till kulturplanen. Enligt förordningen ska regionala kulturplaner tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället.” KLYS har uppfattat förordningen som en uppmaning både till regionerna och till professionella kulturskapare att ta tillvara professionella kulturskapares regionala erfarenheter och utifrån det också formulera en regional konstnärspolitik. Vi tolkar det som står på sid. 42 att man vill att vi bygger upp en regional KLYS-organisation som regionen kan ha som diskussionspart. Vi bidrar gärna med våra nätverk, men vi vill understryka att ansvaret för att genomföra samråd med

professionella kulturskapare enligt förordningen är regionens/länets.

Det är KLYS erfarenhet att kulturplanerna ofta tas fram i nära samarbete med de regionala institutionerna. Ett vanligt tillvägagångssätt är att institutionerna ombeds bidra med beskrivningar av sin *verksamhet* och visioner för framtiden som avsnitt i kulturplanen.

Därför verkar KLYS för att även kulturskapare – i första hand de fria kulturskapare som inte är knutna till någon institution – bjuds in till samtal och att konstnärspolitiken inte tappas bort mellan ideella föreningars behov och regionala institutioners prioriteringar för sin verksamhet.

Den exakta formen för samråd med professionella kulturskapare väljer regionen själv. **KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form**, dvs. att kulturplanen beskriver en plan för hur regionen/länet tar till vara professionella kulturskapares erfarenheter, både de som är knutna till någon av regionens verksamheter och de fria kulturskaparna. KLYS verkar också för att sådana samråd arvoderas och att sådan arvodering budgeteras för i kulturplanen.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av största vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Vi verkar också för att det ska finnas en balans mellan kulturens egenvärde och den s.k. aspektpolitiken, samt att även regional kulturpolitik har konkreta målsättningar om konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Övergripande kommentarer på kulturplanen

Vi saknar utvecklade skrivningar av de grupper KLYS företräder, dvs. de professionella kulturskaparna. Vi noterar att kulturplanen beskriver planerade satsningar på konstens och dansens områden, men vi efterlyser en konstområdesövergripande kartläggning av länets professionella kulturskapare med utgångspunkt i sektorns regionala villkor. Inom vilka konstområden finns det yrkesverksamma professionella kulturskapare i Östergötlands län, under vilka villkor verkar de och vad skulle kunna utveckla och förbättra dessa villkor? Kulturplanen är emellanåt också mycket passiv.

I den för övrigt utmärkta målformulering som uttrycks på sid. 4 (*Östergötland ska vara känt för...*) saknar vi skrivningar som innefattar näringslivet och civilsamhället. Och vi ser även att man gör tydligare skillnad mellan professionella kulturskapare och amatörculturen.

Vi noterar att kulturplanen använder begreppet kulturarbetare. Vi vill dock förorda begreppet professionell kulturskapare. KLYS använder just denna benämning på yrkesverksamma/professionella personer inom kulturområdet, dvs. de människor som *skapar* kulturella uttryck. Begreppet "kulturarbetare" har använts tidigare, men uppfattas som vidare än begreppet kulturskapare, och känns dessutom gammaldags. Begreppet kulturutövare har också valts bort, eftersom det har en snävare betydelse än kulturskapare. Ordet "utövare" drar åt innebörden "använda, bruka" och gör upphovsmannaaspekten svagare.

KLYS erfarenhet är att det i dialogsamtal kopplat till samverkansmodellen ofta talas om dialog med "ideell sektor", som om det vore en homogen grupp. Det är också vår erfarenhet att beskrivningar av

dialog med professionella kulturskapare oftare beskrivs som samtal med "enskilda" kulturskapare (i Östsams kulturplan hittar vi en beskrivning av att det arrangerats utvecklingsseminarier med "företrädare för det fria kulturlivet") som om gruppen professionella kulturskapare vore mer heterogen än "ideell sektor". KLYS och dess medlemsorganisationer av fackförbund och intresseorganisationer organiserar cirka 30 000 kulturskapare. Det finns inte regionala medlemsavdelningar överallt, men väl verksamma kulturskapare som kan bidra med det värdefulla perspektivet av hur det är att verka inom sina konstområden i regionen och också med vad som skulle kunna utvecklas till gagn för alla.

Vi hänvisar här till bilagan som medföljer KLYS remissvar, om hur vi ser på samråd.

Förutsättningar

KLYS ställer sig positiv till målformuleringen inom verksamhetsområdet Kultur och kreativitet i regionens RUP, där skrivningen "Östergötland ska vara känt för att ha en miljö där professionella kulturarbetare /.../ skapar ett vitalt kulturliv...". Denna ambition är, anser vi, helt och hållet central för att ett kulturliv ska kunna finnas och utvecklas. Vi ser dock gärna att man byter ut "kulturarbetare" mot "kulturskapare" i enlighet med vad vi skriver ovan. Om skrivningen även på något vis kan innefatta det civila samhället och näringslivet, vore det ännu bättre. På så vis ser man att det finns ambitioner med en bredare samverkan i samhället.

Vi ser även på andra ställen i planen att det kan finnas en risk med sammanblandning av professionella och amatörer, exempelvis på sid. 6 under rubriken *Dialog med kulturskapare och det fria kulturlivet* och framåt, där man bland annat talar om företrädare för det fria kulturlivet som en del av civilsamhällets aktörer. Amatörer och yrkesverksamma verkar på helt skilda villkor i kulturlivet och samhället. Det är därför av största vikt att såväl dialoger som samråd sker med båda dessa grupperingar, framförallt separat, men emellanåt även tillsammans, och att man är medveten om de olika förutsättningar grupperingarna har.

Även om det redan nu finns inskrivet på flera ställen i dokumentet, efterlyser vi att man mer genomgående och konsekvent i slutversionen av kulturplanen skiljer på professionella kulturskapare och de som verkar inom det vi kallar civilsamhället.

Samtidigt är vi självklart medvetna om att yrkesverksamma och amatörer i högsta grad är beroende av varandra för att ett vitalt kulturliv ska kunna finnas. Glädjande att se i avsnittet med utvecklingsområden är att ett av dem är förbättrade villkor för konstnärer, vilket är något KLYS till fullo ställer sig bakom. Likaså målsättningarna för utveckling av dansens område. När det gäller avsnittet *Dialog med kulturskapare*, känns det alltför oklart med årliga möten i form av utvecklingsseminarier. Vi ser helst att man – som vi skriver ovan – skapar former för mer formella dialoger där yrkesverksamma kulturskapare finns med. Risken som vi ser det, är att det annars blir mer av formen informationsmöten.

Nuläge

Vi är naturligtvis medvetna om att statens stöd till regional kulturverksamhet handlar om stöd till institutioner, och att det därför är dessa som dominerar avsnittet om hur det idag ser ut i regionen.

Även om det finns ett särskilt stycke om "De fria utövarna" under flera av rubrikerna för respektive verksamhetsområde saknar vi ändå direkta kopplingar mellan institutionerna och de yrkesverksamma kulturskaparna. Deras roll tappas här bort tycker vi, och vi saknar särskilt en analys av de frilansande professionella kulturskaparnas villkor. Dessutom koncentrerar man sig nästan uteslutande – åtminstone som vi tolkar det – till verksamma inom bild- och formområdet. Hur ser det ut för skådespelare eller musiker till exempel? Eller för verksamma inom litteraturområdet (vi noterar att yrkesgruppen författare figurerar *en* gång)? Inom alla konstområdets institutioner finns verksamma kulturskapare – antingen som frilansande eller i olika former av anställningar – och det är i hög grad dessa står för innehållet i institutionernas verksamhet, vare sig det exempelvis handlar om lärare i kulturskolan eller om verksamma inom någon scenkonstinstitution.

Det finns korta beskrivningar av kulturskapares villkor i regionen, t.ex. för professionella frilansmusiker och kompositörer, men det saknas helt formuleringar om hur regionen planerar att arbeta med de fastslagna dåliga förutsättningarna att verka inom sitt yrke. Detta kommer i någon mån under avsnittet *Utvecklingsområden*, men också där är det vagt och har dålig koppling till hur man beskrivit nuläget.

Vi skulle gärna se att dispositionen av innehållet renodlades så att sådant som rör arrangörsföreningarna inom musikområdet och körlivet ligger under en annan rubrik än den fria scenkonsten. Inte heller avsnittet om musik- och kulturskolan känns som om det hör hemma där. I alla fall ingår det inte i KLYS definition av densamma.

Filmkulturell verksamhet innehåller inte något avsnitt om de professionella kulturskaparna (så som för scenkonst och bild/form). Här beskrivs det bero på avsaknaden av högre utbildning och att det saknas fria projekt pengar. Vi ser gärna att man utöver att identifiera ett problem formulerar ett utvecklingsmål för hur regionen tänker arbeta med detta.

Under rubriken biblioteksverksamhet har man helt glömt bort upphovsmännen, författarna och deras villkor att verka i regionen.

Utvecklingsområden

Ambitionen i detta avsnitt är hög, och de yrkesverksamma kulturskaparna och möjligheterna för dessa att verka i regionen står i fokus, vilket vi naturligtvis tycker är bra. Infrastruktur, mötesplatser, utbildning etc. är viktiga ingredienser i en aktiv konstnärspolitik, och något vi välkomnar.

Konsten har utnämnts till ett av fyra prioriterade områden. Detta är givetvis ingenting vi motsäger oss, men behovet av att se över förutsättningar och villkor för professionella kulturskapare gäller för alla konstformer. Vi skulle därför gärna se en formulering i kulturplanen om att man ämnar göra motsvarande satsningar på övriga konstområden i kommande kulturplaner.

När det gäller skrivningarna som rör just scenkonsten, tycker vi att det finns en hög ambition, men vi saknar något om att stärka kulturskaparnas roll och öka möjligheterna för deras konstnärliga utveckling, samt möjligheter att skapa fler kontaktytor, och därmed ökade försörjnings- och utvecklingsmöjligheter. Det som står skrivet om produktionsstöd är dock bra. När det gäller den levande litteraturen hittar vi inget som rör yrkesverksamma kulturskapare. Det som finns riktar sig så

som vi uppfattar det, till verksamma inom amatörculturen. Något vi tycker saknas på bild- och formområdet är att konsthantverk som konstform knappt nämns, och när det väl gör det är det i form av slöjd. Vi anser att användandet av begrepp som "slöjd", "slöjdprodukter" och "slöjdverksamhet" lätt kan uppfattas som en avprofessionalisering av konsthantverkarens arbete, och vi skulle därför föredra begrepp som "konsthantverk" och "hantverk".

När det gäller musikområdet vill vi påminna om att Östergötland har en av Sveriges största symfoniorkestrar i Norrköpings Symfoniorkester. Skulle inte den kulturarvsgärning de utför kunna vara ett utvecklingsområde?

Vi noterar även att de professionella kulturskaparna inte tycks vara tilltänkta som samtalspart vare sig i de regionala träffar eller i den regionala plattform för utvecklingsfrågor som beskrivs i avsnittet. Och apropå definitioner så efterlyser vi Östsams definition av "kulturlivet" på sid 9.

Aspekter

Aspektpolitiken inom kulturområdet är självklart viktig, och inget vi motsätter oss. En förutsättning för ett livskraftigt kulturliv, är dock att detta får utvecklas efter sina egna förutsättningar, och det finns flera tecken i planen på att man har detta som målsättning. När det gäller aspekterna har vi dock några viktiga synpunkter. Den första handlar om Skapande skola. Att det finns ambitioner att stärka samarbetet mellan skola och kulturliv ser vi självklart som positivt, men vi kan se en fara i att det är flera regioner och landsting som på olika vis tar upp just satsningen Skapande skola i sina förslag till kulturplaner, så även Östergötland. Sett ur ett barn- och ungdomsperspektiv är Skapande skola ett lovvärt initiativ, som ur den aspekten har varit lyckat på många håll i landet, men vi vill också få uppmärksammat att initiativet hittills inte har varit lika lyckat för de yrkesverksamma kulturskaparna. Det har bland annat visat sig att kulturskapare som anlitas av skolor inom ramen för satsningen ofta får ta rollen som lärare. I samma stycke (*Barn och unga*, s. 37) talas det om att det behövs "goda förutsättningar i form av handledning, material, lokaler etc." Här efterlyser KLYS en skrivning om de yrkesverksamma kulturskaparnas roll och betydelse i sammanhanget. Det är nästan undantagslöst professionella kulturskapare som är konstnärliga ledare för ideell kultur. Ett exempel är att landets alla köror, vilka till största delen består av amatörer, oftast leds av professionella kulturskapare.

Den målsättning som finns för folkhälsa är bra, och även i ett sådant arbete tror vi att de professionella kulturskaparna kan vara en resurs.

När det gäller beskrivningen av kulturella och kreativa näringar i regionen (s. 40–41) är det viktigt att man inte blandar ihop detta med kulturlivet i allmänhet – såsom teater, bildkonst etc. Regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar – som också nämns i dokumentet – handlar inte om skapande verksamhet, utan mer om att skapa möjligheter för s.k. inkubatorer, branschguider och annan information, inte minst på webben. KLYS har tagit fram en kartläggning över aktörer inom området kulturella och kreativa näringar varifrån följande citat är taget: "Utän den kulturverksamhet som samhället garanterar, från musikklasser i skolan till nationella institutioner som museer och teatrar, kommer det inte att uppstå några kreativa näringar heller." Rapporten finns att fritt ladda ner från www.klys.se.

Vi anser också att det inte enbart är unga människor som behöver tillgång till "miljöer som sjuder av aktivitet och kreativitet" (sid. 40). Som det är skrivet nu får vi känslan av att man inte vill försöka behålla eller locka till sig de som är lite äldre, även om dessa är kreativa.

Att man vill satsa på arrangörsledet (sid. 41) tycker vi är bra, och vi ser gärna att man involverar professionella kulturskapare när man tar fram kompetensutveckling inom det området.

På sid. 42 finns rubriken *Kulturarbetarnas villkor*. Det som står därunder är något vi självklart står bakom och uppmuntrar. Dock vill vi återigen påpeka att vi föredrar ordet "kulturskapare" framför "kulturarbetare".

Vi vill också återigen understryka att vi gärna bidrar med våra nätverk så att regionen kan skapa former för kontinuerlig samverkan med professionella kulturskapare, så som vi skrev inledningsvis, men att vi inte avser att bygga upp en regional organisation i Östergötland.

Det stycke som särskilt behandlar samarbete (s. 43) anser vi vara alltför kortfattat, och vi efterlyser dels en djupare analys kring hur sådant samarbete generellt ser ut idag, dels hur man i regionen ska kunna utveckla detta.

När det gäller plattformen för samarbete med Linköpings universitet, ser vi det som positivt att man vill använda universitetet som nav för en sådan plattform, men vi efterlyser en mer uttalad skrivning om att både institutioner och professionella kulturskapare blir delaktiga i idéutveckling och omvärldsbevakning.

Uppdragsbeskrivningar och mottagare av statliga medel

Här har KLYS inga synpunkter, eftersom denna rubrik i skrivande stund inte har något innehåll.

Uppföljning och utvärdering

Här vill KLYS trycka på att de yrkesverksamma kulturskaparna tas med i processen i så hög utsträckning som möjligt. Deras kunskaper och erfarenheter är av största vikt för den fortsatta processen. I övrigt tycker vi att det är positivt att man har som ambition att närma sig övriga regioner i detta arbete.

Bilagor

KLYS har inga synpunkter på bilagorna.

Avslutande kommentar

KLYS vill avslutningsvis peka på följande tre övergripande punkter som vi anser vara extra viktiga när det handlar om att ta fram, genomföra och utvärdera en regional kulturplan.

- Ta tillvara professionella kulturskapares synpunkter och erfarenheter.
- Analysera vilken konstnärspolitik man vill ha i regionen.
- Respektera principen om armlängds avstånd.

Slutligen vill vi å alla kulturskarpes vägnar tacka för möjligheten att få komma med synpunkter på kulturplanen. Dessa har tagits fram inom KLYS interna Samverkansgrupp, där våra fyra huvudområden – ord, ton, bild/form samt scen/film – finns representerade.

Vi bifogar en bilaga där vi utvecklar KLYS syn på hur man kan arbeta med kulturskapare i processen med kulturplanerna.

Med vänliga hälsningar

Erik Wahlström, vik. förbundssekreterare

För vidare kontakt:

Giulia Ray, samverkanssamordnare, giulia@klys.se, 070-262 19 38

Anna Söderbäck, ordförande, anna@klys.se, 070-219 51 21

Ulrica Källén Lörelius, förbundssekreterare, ulrica@klys.se, 08-667 88 90